

II. A NEMZETI ÉRTÉK ADATAI

1. A nemzeti érték megnevezése: „**Az apátfalviak hősie helytállása 1919-ben**”
2. A nemzeti érték szakterületenkénti kategóriák szerinti besorolása
 - agrár- és élelmiszergazdaság
 - ipari és műszaki megoldások
 - természeti környezet
 - egészség és életmód
 - épített környezet
 - kulturális örökség
 - sport
 - turizmus
3. A nemzeti érték fellelhetőségének helye Apátfalva
4. Értéktár megnevezése, amelybe a nemzeti érték felvételét kezdeményezik
 - települési
 - tájegységi
 - megyei
 - külföldi magyarság
5. A nemzeti érték rövid, szöveges bemutatása, egyedi jellemzőinek és történetének leírása:

1919. május 5-én francia csapatok szállták meg Apátfalvát. A francia parancsnok a bizalom hangján szólt a lakossághoz együttműködést kérve. A megbízható gazdákból népőrséget szerveztek, akiket fegyverrel is fölhatalmaztak. Az őrszolgálatot közösen teljesítették. A közhangulat nyugodt, együttműködő volt.

A francia uralom mindössze 5 napig tartott, az ő hatalmukat **1919. május 11-én román (oláh) megszállás** követte. Szomorú emlékű uralmuk **1920. április 30-ig** tartott.

Az oláhok uralma kezdettől fogva gyűlölködő volt, ha valami kívánságuk nem teljesült elég gyorsan, megbotoztatták a falu elöljáróságát, így Lukács Bélát a jegyzőt is, mert a népőrség tagjai nemzeti színű jelvényt viseltek.

Sztajkovics román kapitány június 2-án elrendelte a gazdasági eszközök (ekék, boronák vetőgépek, varrógépek, kerékpárok) és a lábasjószágok (lovak, tehének, disznók) összeírását június 7-ig. A parancs általános izgalmat keltett. Megkezdődtek a rekvirálások élelmiszert, takarmányt szedtek össze.

„Már előzőleg is történtek egyes rekvirálások a már régebben oláh megszállás alatt levő Apátfalván, amik egyre súlyosabb teherként neheztedek a háború zaklatásait és terheit eleddig nem ismert gazdálkodó és földműves lakosságra.”¹

Június 18-ára kihordatta Sztajkovics kapitány az összes gazdasági gépeket, és eszközöket, majd magával a lakossággal vagonokba rakatta és elvitte. Ha valami nem ment elég gyorsan nyomban verték az embereket.

„1919. június 22-én vasárnap éjjel oláh huszárság ment ki Apátfalvára a másnapra kitűzött állatrekvirálás megtartása végett. A katonák az állomáson töltötték az éjszakát.”²

A lovak, tehének, sertések kiválogatásával Joneszku százados volt megbízva.

A megrémült lakosság a századost méltányosabb elbánásra akarta bírni, ezért egy nagyobb tömeg indult a tanyákról a faluba. Kérni szerették volna, hogy méltányosan rekviráljon, maradjon nekik is itthon jószág. Az állomás felé igyekvő tömegre rálőtt a román őrszem, erre az amúgy is ideges nép felbőszült, és a katonákra rohantak. Azok szétszaladtak, de futtukban a Maros felé, még lőttek visszafelé. Az oláh katonák több lövést is leadtak, és **Sóki Garajkó Andrást és Juracsek Istvánt** megölték.

A végletekig elkeseredett apátfalviakat ez nagyon felbőszítette, a férfiak csoportja - vasvillával, ásóval, kapával és néhány lőfegyverrel felszerelve - megrohmozta a román katonákat. Az 52 oláh katona elmenekült a faluból Makó felé. A harcban három román katona vesztette életét, agyonverték őket. A hátrahagyott fegyverekkel a helybéliek a Száraz ér partján védelemre rendezkedtek be. Reggel 6 órától délután 2 óráig minden támadást

¹ Makói Független Újság

² Makói Független Újság

visszavertek. De délutánra a lőszerük elfogyott, ezért visszavonultak. A románok a környékről (Aradról is) összegyűjtött csapatokkal előzönlötték a falut és a tanyákat, akit megláttak lelőttek, vérfürdőt rendeztek, amelynek harmincnyolcan estek áldozatul. Pl. **Boda Péter** 76 éves aggastyán, **Kerekes József** akiket a saját szobájukban lőttek agyon. A lakosság egy része Ócsanádra menekült vagy elbújt.

Az agyonvert, agyonlőtt embereket nem engedték 4-5 napon át eltemetni a nyári melegben. Utána a nők és gyerekek temették el halottaikat, papot nem engedtek hozzájuk.

A kivégzettek csontjait puskatussal törték össze. Napokon keresztül tartott az oláhok eszeveszett vérengzése. Szó nélkül agyonlőttek két mezőőrt: **Varga Istvánt, Farkas Istvánt** és olyanokat, akikről azt hitték sok pénz van náluk: **Antal Antal** mészáros. Azzal a váddal, hogy kommunista súlyosan összeverték, azután elhurcolták a Maros töltésére és ott agyonlőttek.

Kivégezték a községi előfogatóst, (**Simon János** 23 éves legényt) aki a halott oláh katonákat szedte össze a nép haragja elől és vitte a hullaházba. „**Imre József** 62 éves beteges öreg embert mert lakása ajtaját talán lassan nyitotta fel szó nélkül a szobájában agyonlőttek.

Varga Mátyás 64 éves öreg embert többi hozzátartozója szeme láttára mert egy oláh katona támadóját vélte benne felismerni az istállóban agyonlőttek.”³

Összeszedték a férfiakat és 10-15 fős csoportokba összekötözték és puskatussal, vizes kötelekkel verték, a ruhájuk leszakadt, csorgott a vérük. A községháza udvarára zárták be őket, és megkezdték a vallatást. Brutálisan kegyetlen módszerekkel próbálták kideríteni, hogy kik vettek részt az oláh katonák meggyilkolásában. A község elöljáróságát úgyszólván hullává verték.

Szabó Nyíri Péterné Simon Mária háza előtt egy halott oláh katonát találtak. Szó szerint leverték róla a húst, megölték és egy falon található szegre felakasztották, hogy öngyilkosságnak látszódjon. A mészárlást szabad rablás követte 1 hétig, versenyeztek ki tud többet és kegyetlenebbül zsarolni. Három napig tartott a szabad rablás, a 3. napon kihirdették a „szabad nőhasználatot”. A rablásban a környékbeli, magyarcsanádi, nagylaki oláh civilek is részt vettek. Elvettek a lakosságtól mindent: ruhát, ékszert, pénzt, eszközöket, jószágot, gépeket. 4000 lovat és szarvasmarhát elhajtottak Oláhországba.

„Sokan a kiállott izgalmak, kínzások, és ütlegetések örökös betegei lettek, négyen pedig, köztük egy asszony kétségbeesésükben az öngyilkosságban kerestek menedéket.”⁴**Szabó Nyíri Péterné Simon Mária, Csapó Fülöp, Mátó Péró Mátyás, Oláh Imre.**

Június 27-én engedték haza a befogott férfiak egy részét, akiket nem találtak bűnösnek.

Akiket bűnösnek találtak, azokat elszállították, összesen 86 főt, először június 28-án elszállítottak 28 férfit, köztük Lukács Béla jegyzőt is a békéscsabai oláh börtönbe. Majd július 5-én még 58 főt, Békéscsabára, innen Nyíregyházára, Debrecenbe, Gyulafehérvárra.

Kegyetlen meghurcoltatás után 51 embert szabadon engedtek 1919. november végén, kettő a rabságban meghalt (**Farkas József, Fazekas József**), 6-an kétévi rabság után szabadultak, a többi 27 a krajovai börtönben sínylődött. 5 év után, 1924. júniusban tértek haza a magyar kormány politikai cserefogoly –akciója folytán.

A vérveszteség négy román katona, magyar részről negyven civil lakos. Több mint négyezer lovat és szarvasmarhát hajtottak el Romániába. A gabonatermésből beszedtek 5004 mázsa 88 kiló búzát, 582 mázsa 35 kiló árpát és 192 mázsa 65 kiló zabot. Az akkori becslések szerint 45 millió korona kárt okoztak a községnek, amihez hozzászámítva a hivatalos rekvirálásokkal okozott és soha meg nem térített 35 milliót; kereken 80 millióra tehető az a veszteség, mellyel az alacsony becslések mellett is a községet sújtották. Ehhez még hozzájárul az a pótolhatatlan

³ Makói Független Újság

⁴ Makói Független Újság

veszteség is, mely az oláh megszállók brutalitásai folytán emberéletben, testi épségben és egészségben érte ezt a szerencsétlen községet.

„A románokkal szembeni bátor magatartás elismeréseként a falu vitézi címét megnevezésében ismerte el a közvélemény. A községet vitéz Apátfalvának nevezték.”⁵

Az áldozatul esett polgárok: Antal Antal, Baka G. József, Boda Péter, Csapó Fülöp, Csapó János, Farkas István, Farkas József, Fazekas József, Furák Péter, Gaudi István, (GARAI) Gyenge Mátyás, Herczeg István, Horváth János, Imre József, Juhász István, Juracsek István, Kardos Antal, Kerekes B. József, Kerekes Bernát, Kerekes József, Mátó P. Mátyás, Oláh Imre, Raffai József, Simon János, Sípos István, Sóki G. András, Sóki G. János, Sóki G. Pál, Sóki István, Sóki Pál, Szabó Nyíri Péterné Simon Mária, Szentesi János, Szentesi József, Szilvási János, Tari András, Tari Pál, Varga István, Varga József, Varga Mátyás, Varga Mátyás

Makói híradó 2015. 06. 23.

A zárójeles vezetéknev az 1925-ös kiadású Marosvidék emléklapjából való.

Az apátfalvi elhurcoltak és elhalt áldozatok névsora	
<p>„Kimutatás: azon apátfalvi lakosokról, akik az 1919. június hó 23-iki — románok elleni lázadásból kifolyólag a román katonai hatóság által elhurcoltattak: Sóki Mihály bíró, Lukács Béla jegyző, Tóth B. Mihály II. bíró, Köhn Mór, Simon Péter, Kiss Lajos, Kardos József, Szigeti Márton, ifj. Szigeti János, Langó Mátyás, Ferenczi Ferenc, Varga S. György, Varga Krisztina, Vigh J. János, Kerekes Sz. János, Varga Sz. Mihály, Mátó Pál Balázs, Tóth B. Mátyás, Nagy S. Mátyás, Simon István, Takács B. János, Varga C. Rozália, B. Vigh András, Borros János, Varga P. Mátyás,</p>	<p>Farkas S. Mátyás, Juracsek János, Juracsek József, Veréb György, Veréb János, Horváth János, Kovács Mihály, Juhász Vendel, Tisza Mátyás, Kardos Mihály, Vass János, Dancsi György, Tóth György, Ludányi István, Ludányi József, Farkas Józsa Mihály, Beke József, Veréb Antal, Varga C. András, Mátó Cs. Antal, Kerekes Sz. András, Langó Mátyás, Viseronki István, Gyenge György, Vigh Pál András, Kardos György (nevezett egyének 11 hónapi rabság után bocsájtattak haza).</p> <p>Pintér János, Oláh Ferenc, Beke István, Kereszturi István, Csikota Antal, Juhász János (nevezett egyé-</p>

nek kétévi rabság után bocsájtattak haza).

Szigeti János, Kardos András, Mátó Pál, Zöllei József, Varga S. András, Csikota András, Szentesi István, Szentesi Ferenc, Varga K. Mátyás, Sóki G. Mihály, Tóth B. András, Kerekes K. András, Baka József, Farkas Józsa Márton, Bárdos István, Veréb Mihály, Takács János, Varga Károly, Diós Mátyás, Nagy D. Mihály, Szőregi István, Beke András, Langó Márton, Szabó Ny. János, Tari András, Szabó Ny. József, Fazekas János (nevezett egyének ez idő szerint is román rabságban szenvednek Krajovában). Fazekas József és Farkas József román rabságban Gyulafehérvárott elhalálozott.

A kivonat hitelül:
Lukács Béla s. k.
jegyző
(A listán 86 név szerepel)

6. Indoklás az értéktárba történő felvétel mellett

Apátfalva község lakossága ellenállt az idegen hatalom zsarnokoskodásának. Igyekeztek megvédeni falujukat, értékeiket. Példamutató módon kiálltak igazukért. Sajnos megtorlásban részesültek, sokan az életükkel fizettek érte.

7. A nemzeti értékkel kapcsolatos információt megjelenítő források listája (bibliográfia, honlapok, multimédiás források):

Halotti anyakönyvek (Polgármesteri Hivatal Apátfalva) 284-291. oldalig, 76 -116. sorszámig
Az apátfalvi r.k. plébánia –egyház halottak anyakönyve 122 – 126. oldalig, 73-112. sorszámig
Banner János: Apátfalva néprajzi vázlata A makói múzeum füzetek 66. Makó, 1990
Tóth Ferenc: Száz magyar falu könyvesháza sorozat
Marosvidék emléklapja 1925. szeptember
Makói híradó 2015. 06. 23.

⁵ Tóth Ferenc Apátfalva

Halmágyi Pál: Az I. és II. világháborús emlékművek Makón és környékén. Múzeumi Kutatások Csongrád Megyében 1998. Szerk.: Nagy Imre. Szeged, Csongrád Megyei Múzeumok Igazgatósága, 2000, 274.

Új Magyarország magazin 1995. szeptember 2. Az apátfalvi vérfürdő (Ocskay Gyula: Az apátfalvi vérfürdő című cikk van itt is leközzölve)

Dr Petrovics György: Az októberi forradalom és az idegen megszállás Makón 1921

Apátfalva véres napjai (Lukács Béla jegyző 1921. aug. 3-i jelentése) József Attila Múzeumból kaptuk a cikket, eredete nem ismert

Makói Független Újság 1920. április 18. Az apátfalvi rémes napok

Makó és Csanád-Torontál vármegyei községek Koller István: Apátfalva Szerk.: Barna János. Bp., 1929.

Ocskay Gyula: Az apátfalvi vérfürdő. Csanád vármegye tíz évvel Trianon után. Szerk.: Vermes Ernő. 1929.

8. A nemzeti érték hivatalos weboldalának címe: Nincs weboldal

III. MELLÉKLETEK

1. Az értéktárba felvételre javasolt nemzeti érték fényképe vagy audiovizuális-dokumentációja

Marosvidék Emléklapja című újság Kiadva 1925-ben az első világháborús emlékmű felavatása előtt. Az 1919. júniusi áldozatok neve a második oszlop közepétől, Antal Antal nevével.

1919. június 23-i román vérengzés áldozatainak névsora, Apátfalván a Halotti anyakönyvben (Polgármesteri Hivatal)

Folyó szám	Az elhalálozás ideje	Elhalt családi és utóneve	A halál oka
76.	1919.06.23. d.e. 8.óra	Sóki G. András	a mellkason áthatoló lött sebbőli elvérzés
78.	1919.06.23. d.u. 3 óra	Kerekes B. József	a mellkason áthatoló lött sebbőli elvérzés
79.	1919.06.23. d.e. 8 óra	Juracsek István	a mellkason áthatoló lött sebbőli elvérzés
80.	1919.06.23. este 10 óra	Varga István	a mellkason áthatoló lött sebbőli elvérzés
81.	1919.06.23. d.u. 3 óra	Simon János	lőtt seb a fejen, szúrt seb a hasfalon
82.	1919.06.23. d.u. 6 óra	Gyenge Mátyás	a bal mellkason áthatoló lött sebből való elvérzés
83.	1919.06.23. este 6 óra	Raffai József	a bal hónalj szúrt sebbőli elvérzés
84.	1919.06.24. d.e. 9 óra	Tari András	haslövés utáni hártya lob.
85.	1919.06.24. éjjel 2 óra	Szilvási János	a bal mellkas félen áthatoló lött sebbőli elvérzés
86.	1919.06.23. déli 12 óra	Sóki G. Pál	a bal mellkas félen áthatoló lött sebbőli elvérzés
87.	1919.06.23. d.u. 1 óra	Herczeg István	a bal mellkas félen áthatoló lött sebbőli elvérzés
88.	1919.06.23. d.u. 1 óra	Sóki G. János	áthatoló lött seb a bal mellen és hason, elvérzés
89.	1919.06.23. reggel 5 óra	Sóki Pál	háromszoros áthatoló lött seb a mellkason, karokon, elvérzés
90.	1919.06.24. déli 12 óra	Sóki István	a mellkason áthatoló lött sebbőli elvérzés
91.	1919.06.24. d.e. 10 óra	Sípos István	áthatoló fej és nyaklövés miatti elvérzés
92.	1919.06.23. d. u. 6 óra	Boda Péter	haslövés okozta elvérzés
93.	1919.06.24. d.u. 4 óra	Antal Antal	fejlövés, jobb alkar csonttörés
94.	1919.06.24. este ½ 8 óra	Horváth János	áthatoló lött sebek a mellkas bal felén, elvérzés
95.	1919.06.23. d.u. 4 óra	Imre József	áthatoló haslövés miatti elvérzés
96.	1919.06.23. d.u. 4 óra	Baka G. József	áthatoló lött seb a nyakon, elvérzés
97.	1919.06.23. d.u. 3 óra	Varga Mátyás	áthatoló lött seb a nyakon
98.	1919.06.23. d.u. 3 óra	Varga József	áthatoló lött seb a fejen, elvérzés
99.	1919.06.23. este 9 óra	Varga Mátyás	egy áthatoló fejlövés, három a mellkason áthatoló lött sebbőli elvérzés
100.	1919.06.23. déli 12 óra	Csapó János	a mellkason áthatoló lött sebből a medence lövésből történt elvérzés
101.	1919.06.23. d.u. 4 óra	Kerekes Bernát	a mellen áthatoló lött sebbőli elvérzés
102.	1919.06.23. d.u. 4 óra	Kerekes József	jobb oldali áthatoló lött seb a hason, elvérzés

103.	1919.06.23. d.u. 4 óra	Furák Péter	medence lövésből eredő elvérzés
104.	1919.06.23. d.e.	Farkas István	áthatoló fejlövés miatti elvérzés, agyroncsolás
105.	1919.06.24. reggel	Tari Pál	Áthatoló fejlövés, agyroncsolás és mell lövés miatti elvérzés
106.	1919.06.23. d.u.	Szentesi József	két áthatoló lőtt seb a mellkas bal falán, elvérzés
107.	1919.06.23. d.u.	Szentesi János	áthatoló lőtt seb a mellen és hason, elvérzés
109.	1919.06.26. este 10 óra	Szabó Nyíri Péter- né Simon Mária	öngyilkosság, önakasztás
110.	1919.06.27. este 7 óra	Csapó Fülöp	öngyilkosság, önakasztás
111.	1919.06.28. d.e. 9 óra	Oláh Imre	Önakasztás
112.	1919.06.28. d.u. 1 óra	Mátó Péró Mátyás	öngyilkosság, önakasztás
113.	1919.06.29. d.u. 3 óra	Gaudi István	áthatoló nyaklövésből elvérzés
116.	1919.07.23. d.e.	Kardos Antal	áthatoló lőtt seb a nyakon, elvérzés

összesen:37 fő

Apátfalva, 2016. január 26.

Juhász István öngyilkos neve szerepel a Makói Független Újságban, de egyik anyakönyvben sem találtam.

Farkas József és Fazekas József román rabságban, Gyulafehérvárott elhalálozott.

man Katonákra. Ezek fejedője is, melyben más
felgyűri egyen is hárome román katonák elcsúsz.
A többiek a Törvény rendint lejegyzésére, rókat
186. 52. emelést kizavart a Körségben. A román Ka-
tonákok elcsúszott fejezésekkel megpróbálták a Jár-
vást intézni feltétele is 1919 június 23-án, egy hely-
fői nagyon reggel 6-4. u. 2 óráig visszaverték a melko-
sól jövő alak katonaságnak támadásait, de a súlyos
visszavonulásra kényszerítette a lakosságot, mire az alakok
bevonultak a Körségbe is a Körségi tanácsokra is itt
valóságos vérfürdőt rendeztek, melynek 38 magyar élet
esetét áldozatul, köztük 30 éves öregek is gyűlölkörmé-
ta menő példák. A lakosság egy része a szerb meg-
szállás alatt lévő öcsendrék menekült, a másik
részt elűzte.

A megszállást ismét a rablás követte. A rablás ka-
rúztánvalóan a magyarországi is magyarsági alak,
mivelük segédkeztek. A lakosságot elvették mindent,
amimint értéke volt.

Mielőtt az egy helyi tartó rablást megkezdtek,
konstatáltak a "rendszerváltáshoz". Sokakat a férfiakat,
mivelük ki nem végezték, vagy akik el nem me-
nnekültek, öngyújtókat és Bemó jónagy plébá-
nossal az életben 10-15-ös csoportokba csoportosították,
mivelük körségben is körben gyűlölkörmé,
vették őket. A plébános az elcsúszott utlagos alatt
közvetlenül többöror összerakott. Majd a Körségben
indulására kerültek az elgyújtásokat is valamenny-
nyit becsúszták; majd megkezdtek kihallgatá-
sukat annak kiderítésére, hogy kik voltak
részt a román katonák megölésében.

Itt valóságos hajmeresztő dolgokat produkáltak.
Az egész eljárást a Laskai Béla főjegyzővel az
életben valóságos hulláma vették.

Egy asszony Testéről, kinek háru előtt egy ro-
mán katonát találtak halva, a másikkal véte-
késbe vére levették a hást. s aztán felakasztit-
ták, hogy az a katonája legyen, mintha öngyilkos
lett volna.

Amilyen gyávaan megkezdtek, mikor a Körség-
nek néhány embere kapitulált a katonával fejez-
vényre kémszotta meg őket, olyan hősiességen vied-
kedtek, mikor védteleneket kellett terrorizálniuk
is becsúszottára való kizárásával megölték.

A nagyokan az tartott rettenetes kizárások
mivel az öngyújtókat emberek körül 86 at el-
szállították Békés, Csabá, innen Gyimesköz-
párt, Debrecenbe, innen Békés, Csabá, majd
Gyulafehérvárra, mindegyike a legrosszabb körü-
nyűkben vérszóra is oltatva őket, míg végül
adikóroni kizáró rablást után tárgyalás alá vették

Az apátfalvi Plébánia História Domus bejegyzése az 1919. júniusi eseményekről (részlet)